VOVERĖLĖS APLANKYMAS

A. GIEDRIUS

Šaligatvyje ties namo kampu, kur dvi gatvės kryžiuojasi, guli šuo ir loja. Loja rytą, kai sukyla žmonės ir paukščiai, loja dieną, kai dirba ar kurnors skubinasi, loja vakare, kai visi nusidirbę ir pavargę. Tik vakare jis ilgiausiai loja: kol tik sumažėja gatvėje keleivių, kol miestas visai aptyla, kol jis ir pats pavargsta.

Už trejų namų, didelio ir seno medžio šovoje, gyveno voverė. Ji senai girdėjo tą šuns lojimą: nuo pat anų metų rudens. Taip jis lojo aną rudenį, taip lojo žiemą, lojo pavasarį, vasarą ir vėl rudenį. Voverėlei parūpo: ko jis loja... ir dar taip graudžiai?

Susirūpino ir nubėgo paklausti. Nuo šakos ant šakos, iš vieno medžio į kitą — nustraksėjo ir pamatė: jis guli prie žalitvorės, toks juodas, tirštai gauruotas, kažinkur žiūri ir loja. Voverėlė nušoko ant žemutinės medžio šakos ir prašneko:

— Laba diena!

Šuo pakėlė galvą ir pamatė.

— Ar tu mane šnekini? — paklausė.

— Tave, — atsakė lankytoja.

— Ačiū, voverėle. O iš kur tu tokia atsiradai?

— Aš gyvenu už trijų kiemų dideliame medyje. Ten turiu savo gūštelę. Mano vardas Tolikė. O kaip tu vadiniesi?

— Amsis.

— Ačiū, Amsi geriau šnekėtis, kai vardais gali pasivadinti.

— O ko tu čia atbėgai? Pirmą kartą tokią matau.

— Man parūpo, Amsi, ko tu loji. Aš žinau, kad visi šunes loja, tiktai kiti paloja išdykaudami ar ką negera pamatę, paskui vėl nustoja. O tu loji ir loji. Ir tavo lojimas kitoks: toks graudus, už širdies tveria.

Amsis nuleido galvą ir tylėjo. Voverėlė pamatė, kad jam iš akių ištryško dvi ašaros. Ji suprato, kad Amsiui kažinko gaila. Valandėlę palaukusi, sako:

— Amsi, tu turi didelį rūpestį. Ar gali man pasakyti?

— Galiu, — tyliai atsakė Amsis. — Aš nepabėgu, voverėle, — tai toks mano rūpestis, tai dėl to graudus mano balsas.

— Tai tu sergi, Amsi?

— Ne, voverėle, aš nesergu, tik negaliu pabėgti, kaip kiti šunes, kaip linksmi žmonių vaikai. O gražių prisimenu dienų, Tolike, labai gražių. Ir vieną tokią... Kai buvau mažas, toks paikas dar šunytis, pamačiau medyje voverėlę šokinėjant, ir pats panorėjau į medį įsilipti. O štai dabar nė žeme negaliu pabėgti.

— Kodėl, Amsi?

— Ištiko mane didelė nelaimė, voverėle.

— Ai, nelaimė! Sakyk, Amsi...

Šunelis dar patylėjo, lyg abejodamas, ar sakyti. Paskui pasakė:

— Matai, Tolike, kiek čia gatvių, į visas puses išbėgusių. O viena iš jų man labai nelaiminga, štai šita, pakalniui nusileidžianti. Iš tos pakalnės atvažiuodavo jaunas vyriškis, apsižergęs mašiną. O ta mašina ne tik baisiai plerpė, bet ir bjaurų leido kvapą. Aš norėdavau tą vyriškį nubaidyti, kad daugiau nevažiuotų. Aš jį užpuldavau. Bet jis manęs nebijojo ir vis važiavo, vis plerpino visiems į ausis, vis leido bjaurią smarvę. Aš nesilioviau jį puolęs, maniau — gal susipras, gal paklausys... Bet nepaklausė. O vieną kartą jis kryptelėjo savo plerpynę į mano pusę, turbūt norėjo mane pagasdinti, užvažiavo man ant kojos ir sulaužė.

— Ai, ai! — pasibaisėjo voverėlė.

— Aš gailiai sucypiau ir kaukdamas verkiau, — pasakojo Amsis. — Sulaužytą kojelę pakėlęs, ant trijų paršlubavau į kiemelį ir atsiguliau. Pamatė šeimininkė, sutvarstė, aprišo mano kojelę ir liepė gulėti. Ir gulėjau. Paskui bandžiau keltis ir eiti, bet nerėmė mano kojelė, o paspaustą skaudėjo.

— Suprantu, — užjausdama tarė voverėlė. — Aš vieną kartą nikstelėjau tiktai vieną pirštelį, ir tai suskaudėjo. O tau sulaužė... Ai, Amsi!..

— Prisikentėjau, voverėle. Paskui sugijo mano kojelė. Bet pasiliko kreiva — aš negaliu ja pasiremti Bandžiau bėgti — parvirtau, ir vėl suskaudėjo. Bandau eiti — tik šlubuodamas palengvėle tepaeinu. Dėl to vis guliu. Guliu ir loju. Žiūriu, kaip piktos mašinos pro šalį važiuoja, kaip būriai linksmų vaikų praeina, kaip kiti šunes prabėga...

— Amsi, ar tu turėjai draugų? Ar jie tave aplanko?

— Turėjau, voverėle... daug turėjau. Palakstydavom ir pažaisdavom, vieni kitus aplankydavom — ir dienos būdavo linksmos, ir naktys malonios. Turėjau draugų, voverėle.Prabėga jie ir dabar pro šalį. Kitas dar stabtelėja ir kokį žodelį pasako, o kitas tiktai šnaira akim dirstelėja ir bėga sau uodegą užrietęs... Ir vaikų praeina. Ir jie dar vienas-kitas mane pašnekina. O viena mergaitė tai man geriausia. Aš žinau, kur ji gyvena. Nubėgdavau, kai buvau sveikas. Aš ją palydėdavau į mokyklą, paskui pasitikdavau. Ir dabar ji mane aplanko. Atneša skanų pyragėlį, pašnekina ir paglosto. O kai savo rankutę uždeda man ant galvos, tai, rodos, aš ir sveikas pasijuntu... rodos, imčiau ir bėgčiau drauge su ja. Bet ji nueina, o aš turiu pasilikti. Toli nulydžiu ją akimis, paskui patyliu ir imu loti. Pravažiuoja piktos mašinos, prabėga dyki šunes, praeina vaikai ir žmonės, o aš žiūriu į juos ir lyg ne savo balsu loju. Loju ir loju. Tik ar jie supranta, kodėl aš loju?..

NAUJOS KNYGOS

JUZĖS AUGUSTAITYTĖS - VAIČIŪNIENĖS POEZIJOS KNYGA "RŪPESTIS"

PR. NAUJOKAITIS

Poetė Juzė Augustaitytė-Vaičiūnienė priklauso prie tų retesnių žmonių, kurie sulaukę ir vyresnio amžiaus, nenustoja energijos ir aktyviai reiškiasi kūryboje ar kultūrinėje veikloje. Mūsų poetė 1970 m. atšventė savo 75-ąjį gimtadienį. Tai sukakčiai išleistas jos penktasis eilėraščių rinkinys "Rūpestis", turįs 93 eilėraščius, rašytus tarp 1958 — 1963 metų.

J. Vaičiūnienė savo talentą subrandino nepriklausomoje Lietuvoje. Turtinga Lietuvos gamta savo spalvomis, šviesa ir šešėliais, savo dinamika ir melancholine nuotaika įaugo į jos sielą ir davė jai poetinių įvaizdžių gausybę, sukūrė simbolių pasaulį. Pirmasis jos poezijos rinkinys "Su baltu nuometu" išleistas 1931 m. Kiti rinkiniai: "Skeveldros" (1946), "Žvaigždėtos naktys" (1952), "Ant aukuro laiptų" (1961).

Per visus penkis rinkinius poetė yra ištikima klasinės eilėdaros tradicijai, pasižyminčiai taisyklingu ritmu, pilnai atliepiančiais turtingais rimais, vaizdingu žodingumu, poetinės nuotaikos išbaigtumu. A. Vaičiulaitis šitaip aptaria J. Vaičiūnienės poezijos pobūdį: ..."savo naujoje lyrikoje pasirodė erdvaus mosto, į kurį susibėga senovė, dabartinė šalies gėla, kone kosminiai regėjimai ir kažkoks mergautinis lakumas. Ypač įdomūs ir plastiški jos poezijos vaizdai, tarpais atliepią b e m a ž surealistiniu išradingumu ... O vaizdus ir palyginimus iš gamtos bei buities ji tiesiog rieškučiomis barsto. Ir jie nėra taip sau vaizdai, bet praveria ir naują perspektyva savo netikėtumu ir žvitrumu." (Lietuvių literatūra svetur, 15-16 psl.).

Savo individualiu poezijos keliu tebeeina J. Vaičiūnienė ir naujajam "Rūpestyje". Gamtos ir buities vaizdus kaip poetė instrumentuoja, suderina, simboliškai įprasmina, kad kiekvienas eilėraštis pasidaro lyg savyje pilnai užbaigta emocijų ir minties simfonija. Tas atskiro eilėraščio pasaulis yra labai sudėtingas, pilnas netikėtumų, kontrastų, kartais net neįspėjamų mįslių, neatsakytu klausimų, iš kažkokio sunkiai suvokiamo pasaulio įsibrovusių simboliniu užuominų, bet visa yra sulydyta į vieningą nuotaiką ir meninės išraiškos forma. Kartais eilėraščio turinys yra labai individualus, asmeniškas, atremtas į poetės viduje susidariusius, bet skaitytojui neparodytus įspūdžius. Palinkimas į mįslingumą ir daugybės netikėtų simbolinių vaizdų sukaupimas į vieną vietą J. Vaičiūnienės eilėraščius padaro sunkius skaityti. Neperbėgsi vienu žvilgsniu viso eilėraščio. Reikia sustoti, susikaupti, įsigilinti ir pajusti tų visų vaizdų turtingumą ir prasmę.

Lengvesni ir ne tiek individualūs yra tie eilėraščiai, kur išreikšta paliktos tėvynės nostalgija, rūpestis dėl mūsų tautos likimo. Poetė, davusi skaudžių tėvynės sunaikinimo vaizdų, kai aviliai išplėšti, skruzdžių kupsteliai sumaišyti su žeme, kai nėra net iš ko nulieti medumi kvepiančios žvakės, reikalingos uždegti prie tautos karsto, — vis dėlto nepraranda vilties ir kritusių karžygių dvasią sujungia su galinga gimtosios žemės jėga ir giliais simboliniais vaizdais pranašauja prisikėlimą:

Balzamas, karstas, didelė drobulė,
rankos —
Tai žemė, rasos, audros, ošianti
giria,
Lelijų taurėse sudegę grynos aukos,
Sugrįžtančios iš debesų banga žalia.

Šešėliais gulusios, atgiję minios
rinksis.
Delnuos ir kaktose sunešdamos
žinias.
O vario, ilgai mąsčiusio gelmėse,
tvinksnis
Iškils ir skleis plačiau, negu iš
bokštų, jas

Nereikia nė trimis dienom rašyto
laiko:
Galingas dundesys kaskart arčiau
girdėt!
Kai debesys prisirpę liūties
neišlaiko,
Ir lyjant nei žvaigždžių, nei
saulės neregėt (6 psl.).

Visai lengvai bus kiekvienam suprantami tie nostalginiai savosios žemės, savos kultūros gelmių, laisvės pasiilgimo motyvai, kur poetė kalba visai realiais mūsų gamtos ar buities įvaizdžiais: "Ilgu spindėt grauduline žvake ... Ne čia įgijom savą garbę kartu su duona gimdami ... Svečios šalies piaulais smilkstu, sava keliauju ... Niekad sriauni tekmė maurais neužsikloja ... O nuo kaitros šiaudinis stogas galingiausias ... tą patį ūžesį išgirst pakaktų, kad paukštis ore, briedis Neringoj būtų saugus, auksinį pėdą rišdams Nemuno žmogus, balandžiai vakaro pastogėje ant laktų ..."

Arba koki puikūs aforistiniai perlai, kurių prisagstytas kiekvienas eilėraštis: "Kaip jaučia žemės skonį alkanas želmuo ... Aš žemėn grįžti antrą kart nenoriu ir vėl pakelėje karklu pražyst ... Nereik skaičiuoti, kiek grūdų į dirvonus pasėjau, tik rūpintis, kas juos į kviečių pėdus riš ... Nušovę paukštį, nešusi tiesos lašus, palinkę prieš didžiuosius, išauge prieš mažus ... Aš pažįstu laukus ištrėmimo ir pamokslus girdžiu nuo auksinių kalnų ... Nendrės lipa į ežero krantą pasidžiauti sulytų skarų ... Švytėjęs, takeli, per naktį, prieš švintant užželk dobilais ik dangaus, kad būt, aukso lapam bekrintant, miško broliams medaus ... Ir želiama, ir augama, ir mirštama — ant praeities ir ateities ribos ... Žmogaus širdis pasenus jaunesnio Dievo ilgis ... Susibrenda į tą bekrantę upę dievai, laukiniai žvėrys, žmonės, angelai, ir pasikrikštija, ant jos nutūpę, taikos balandžiai, kovos sakalai ..." Panašių vaizdingų ištraukų galėtume pririnkti daugybę.

Įdomų ciklą sudaro eilėraščiai apie tokius buities elementus, kaip žemė, vanduo, ugnis, oras, vėjas, miegas, dangus, pragaras, angelas, rankos, sapnas, rimtis. Iš visų išsiskiria proginis eilėraštis, skirtas tautinių šokių šventei. Kokia dinamika, koks entuziazmas, koks mokėjimas panaudoti veikiamuosius garsų ir judesio dalyvius; Tai jau ne proginis nudėvėtų žodžių pasveikinimas, o originalus, pilnas lyrinio jausmo, odės tonu parašytas tikros poezijos kūrinys.

J. Augustaitytė - Vaičiūnienė, RŪPESTIS, eilėraščiai. Išleido J. Karvelio Prekybos Namai, Čikagoje 1970 m., 132 psl., kaina nepažymėta.

* * *

KAD JI BŪTŲ GYVA

JULIJA GRIGAITIENĖ

Em. Čekienės knyga "Kad ji būtų gyva" yra dar vienas tautines problemas išeivijoje svarstąs veikalas.

Išleista Clevelande 1971 m. 413 p. Iliustracijos P. Jurkaus.

* * * *

Jau pats knygos pavadinimas instinktyviai sukelia pagarbą ir verčia susimąstyti.

Žinodami lietuvių tautos nedalią, pajuntame, kad knygoje rasime daug liūdesio, ilgesio, nusivylimo ir vilties ...

Iš tikrųjų, kiekvienas knygos puslapis išreiškia tėvynės meile, rūpestį jos ateitimi, jos laisve, jos tęstinumu.

Knyga, kurioje pagrindinis veikėjas yra Lietuva ir lietuvių tauta, visada rado garbingą vietą lietuviškoje knygų lentynoje. Reikėtų būti šaltu, profesiniu kritiku, kad pirmiausiai ieškotum silpnųjų vietų.

Tą rūpesčio dėl tėvynės laisvės šauksmą galima priimti pirmiausia širdimi. Tokio jausmo vedama ir peržvelgiau knygos turinį bei idėją.

* * * *

"Kad ji būų gyva" — priskirtina publicistikos žanrui, nes atatinka reikalavimus: mažos apimties veikalai, straipsniai žurnaluose, laikraščiuose, kurie nagrinėja gyvenamojo laiko rūpimus klausimus.

Ši knyga ir yra rinkinys paskaitų, straipsnių, atspausdintų 1956-tų — 1969 metų laikotarpyje įvairiuose žurnaluose, dienraščiuose: "Dirvoj", "Motery", "Drauge" ir t. t.

Knyga padalinta skyriais ne pagal laiką, bet vieną kokią temą, klausimą, idėją: Lietuvė moteris tremtyje, Lietuvis tėvas, Lietuvė moteris veikloje. Kad ji būtų gyva, Lietuviško gyvenimo nuotaikos, Tautinė Sąjunga, Žvilgsnis į spaudą ir Ji buvo lietuvaitė.

Straipsniai, dauguma jų, rašyti įvairiomis progomis (ar skaitytos paskai-